

EĞİTİM DÜZEYİ AÇISINDAN TÜRKİYE İŞGÜCÜ YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLER ¹

Changes in Labor Force Structure in terms of Educational Level in Turkey

Murat PIÇAK ²

Özet

Türkiye’de mevcut işgücünün yarısından fazlası ilköğretim okulu mezunudur. Günümüzde, uygulanmakta olan piyasa ekonomisinin ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücünün yetiştirilmesi ülkemizin kalkınma hızının yükseltilmesi açısından önem taşımaktadır. Türkiye’nin işsizlik verileri genç işsizliğin ciddi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüksek işsizlik oranı, ülkenin geleceği bakımından ciddi bir tehlikenin işareti olarak kabul edilmelidir. Türk eğitim sistemi gençlerine daha fazla eğitim imkanı sağlayarak onları en az lise mezunu düzeyine getirmeye çalışırken; mevcut işgücünün mesleki niteliklerini geliştirmek zorundadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, işgücü piyasası, istihdam, işsizlik, ekonomik kalkınma.

Abstract

More than half of the manpower in our country has just completed basic or compulsory education. Today, the market economy needs to be implemented skilled labor force to grow in terms of increasing the growth rate of our country is important. Unemployment figures in Turkey show that the number of unemployed youngsters is drastically high. The high number of educated unemployed youngsters is seen as a real threat for the country’s future. Turkish education system should try to get youngsters to at least the level of high school graduates and should improve professional qualifications of current labor force by providing more training opportunities.

Key Words: Education, labor market, employment, unemployment, economic development.

Giriş

Bilgi çağı, uzmanlaşmış nitelikli insan gücünü ön plana çıkarmaktadır. İnsan gücünün en iyi şekilde yetiştirilmesi ve eğitilmesi, ilköğretimden üniversiteye kadar bütün örgün ve yaygın eğitim imkânlarının verimli şekilde kullanıldığı bir sürecin sonucunda gerçekleşmektedir. Günümüz toplumlarında özellikle sanayileşmiş toplumlarda eğitim, insan kaynağının ya da işgücünün toplumsal gereksinimler çerçevesinde etkin olarak hazırlanması şeklinde değerlendirilmektedir. Eğitim bir yandan toplumsal anlamda yeniden üretimi,

¹ Bu çalışma 17-19 Ekim 2008 Kıbrıs’ta düzenlenen “1st International Conference on Economics and Management Perspectives” isimli konferansta bildiri olarak sunulmuş, daha sonra kısmen değiştirilerek makale haline getirilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr.; Dicle Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 21280 Kampüs-Diyarbakır, e-mail: mpicak@dicle.edu.tr

diğer yandan da bireylerin çeşitli rol ve beceriler kazanmasını sağlamaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinde işgücünün niteliğinin artırılmasına yönelik politikalar önem kazanmıştır. Toplumsal yaşamla bütünleşmiş, ekonominin gereksinimine göre nitelik kazanmış insana duyulan gereksinim eğitime verilen önemi arttırmıştır. Çoğu zaman toplumların gelişmişliği eğitilmiş insan gücüne bağlı olarak değerlendirilmektedir (İçli, 2001: 65).

Türk eğitim sistemi, ilköğretim seviyesinde iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmeyi hedeflerken; ortaöğretim ve yükseköğretimde ise iyi insan, iyi vatandaş olma vasıflarını destekleyen ve kişiyi hayata hazırlamayı, onun hayatını idame ettirmesine ve toplum içinde üretken ve saygın bir birey olarak yaşamasını sağlayacak bir meslek kazandırmayı amaçlamıştır.

Dünya ekonomisi ile bütünleşme çabası içinde olan Türkiye'nin gelişmiş ülkeler arasında hak ettiği yeri alması için gelişen teknolojiyi takip etmesi, bunu mal ve hizmet üretimine yansıtması, teknoloji üreten ve satan bir ülke konumuna yükselmesi gerekmektedir. Bunun için nitelikli işgücüne sahip olması şarttır. Günümüzde, uygulanmakta olan piyasa ekonomisinin ihtiyaç duyduğu rekabetçi pazar taleplerini karşılayacak nitelikli bireylerin yetiştirilmesi, ülkemizin kalkınma hızının yükseltilmesi açısından önem taşımaktadır.

1. Eğitim ve Ekonomik Kalkınma

Günümüzde eğitim sadece anayasal bir hak ve sosyal bir hukuk devletinin bir görevi olarak değil, ekonomik açıdan da en verimli üretim alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Eğitim; siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin en etkin araçlarından birisidir. Adam Smith ve Alfred Marshall'dan başlayarak literatürde eğitimin faydaları konusunda yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır.

Özellikle 1970'li yılların sonlarında bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim ve gelişim ile hakim olmaya başlayan küreselleşme süreci sadece ekonomik alanda belirleyici olmakla kalmayıp, sosyal ve kültürel alanlardaki etkisiyle de birçok yeni gelişmenin meydana gelmesini sağlamıştır. Bu gelişmeler "Bilgi Toplumu" olarak nitelenen oluşum sürecini başlatmıştır. Günümüzde bilgi, kalkınma ve GSMH'nın gelişimi için enerji kadar önemli ve değerli bir kaynak haline gelmiştir. Tarım ve sanayi toplumlarında fiziki ve beşeri gücü (sermayeyi) harekete geçiren ve bu gücü daha verimli kullanan insanoğlu, bilgi çağında da bilginin gücünü harekete geçirmek ve bu kaynaktan en verimli bir şekilde yararlanmak zorundadır (DPT, 2001a: 3). Bilgi toplumu süreci; ekonomik büyümenin hızlanmasında, sosyal altyapı hizmetlerinin ve kültürel etkileşimin artmasında en önemli etkidir (Türkmen, 2002: 1).

Bilgi toplumuna geçişin en önemli faktörlerinden birisi bilgiye yapılan yatırımdır. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine en büyük katkıyı insan kaynakları yatırımları sağlayacaktır. Bu yatırımları gerçekleştirebilen

ülkeler, yeni alanlarda istihdam ve üretim yaratabilmiş, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme kaydeden, vatandaşlarına kaliteli bir eğitim, sağlık ve diğer sosyal alanlarda hizmet sunabilen ülkeler olacaktır (Türkmen, 2002: 1). Bilgi toplumuna geçişin önemli aşamalarından birisi olan nitelikli işgücünün oluşturulmasının temel şartı, kişilere örgün ve yaygın eğitim kurumlarında hayat boyu öğrenmeyi esas alan bir yaklaşımla, uluslararası piyasalardaki rekabet ortamında uyum sağlayabilecekleri bir eğitimin verilmesiyle mümkün olacaktır (Güvenen, 1998: 21-22).

Yirminci yüzyılın ilk yarısına kadar fiziksel yatırımlar ekonomik kalkınma için anahtar konumda iken, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren bu düşüncenin yerine "İnsana Yapılan Yatırım" önem kazanmıştır. Bu nedenle, iktisat literatüründe 1960'lı yılların başından itibaren insana yatırım düşüncesi hakim olmuştur. Yapılan bir araştırmaya göre, 2000 yılında ABD'deki fiziki varlıkların toplam değeri 18,8 trilyon \$ iken, beşeri sermaye kaynaklarının toplam değeri 24,4 trilyon \$'a ulaştığı tespit edilmiştir (Psacharopoulos, 2000: 5).

Birçok eğitim iktisatçısına göre, ekonomik kalkınmanın temel noktası eğitimidir. Uzak Doğu ülkelerinin kaydettikleri ekonomik gelişmede, insan kaynaklarının geliştirilmesi için yapılan eğitim harcamaları artışı önemli bir etken olmuştur. Günümüzde kalkınmış olarak kabul edilen ülkelerin ekonomik gelişmelerinde, teknolojik gelişmelerden kaynaklanan yeni üretim metotlarının uygulanması sonucu gerçekleştirilen verimlilik artışları önemli bir etken olmuştur (Linsu, 1997: 3). 1980 yılında Wheeler tarafından gelişmekte olan 88 ülkede uygulanan insan kaynaklarının geliştirilmesi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmanın sonuçlarına göre, okuma yazma oranının %20'den %30'a çıkması GSYİH'da %8'den %16'ya kadar bir artışa yol açmaktadır (Türkmen, 1999: 3).

1990'lı yıllardan itibaren yaygın olarak kabul görmeye başlayan İçsel Büyüme modellerinde ekonomik büyümenin temelinde fiziksel yatırımlardan ziyade, teknolojik yatırımlar, AR-GE faaliyetleri gibi insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik yatırımlara öncelik verilmiş ve bu modellerin hareket noktasında "*Beşeri sermaye, bir kez üretildikten sonra kullanılırken ek bir maliyete katlanılması gerekmeyen bilgidir.*" düşüncesi hakim olmuştur. (McMahon, 1999: 3). Bu modellerdeki eğitimin, bilginin üretilmesi ve yayılması yoluyla daha büyük bir ekonomik kalkınma hızının yakalanmasındaki rolü, günümüzde daha somut şekilde görülmektedir.

2. Türk Eğitim Sisteminde Nitelikli İşgücü Oluşturma Çalışmaları

Türkiye 21. Yüzyıl'ın başlangıcında eğitim stratejisini ekonomik kalkınma doğrultusunda belirlemiştir. Cumhuriyet hükümetleri, eğitimi kalkınmanın temel araçlarından biri olarak benimsemiş ve bu alanda gelişmelerin sağlanabilmesi için asla küçümsenemeyecek gayretler göstermişlerdir. Planlı döneme girilmesiyle

eğitime verilen önem artmış, ekonomik kalkınmada en önemli faktörlerden birisi olarak ele alınmaya başlanmıştır (Bircan, 1979: 1). Eğitim konusuyla ilgili olarak Yedinci BYKP’nda “*İnsan gücünün eğitim düzeyinin uluslararası rekabet gücünü artıracak şekilde geliştirilmesi...*” (DPT, 1995:61) şeklinde bir hedef belirlenmiştir. Sekizinci BYKP’nda ise “*Eğitim sistemimizin geliştirilmesi, genç nüfusa sahip ülkemizin ekonomik gelişmesinin gerektirdiği nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanmasına ve rekabet gücü kazanmasına olanak sağlayacaktır.*” (DPT, 2001b: 54) şeklinde bir düşünce hakimdir.

Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi sürecinde gerek içerik, gerek bütün eğitim süreci içindeki konumu ve gerekse hedef kitlesi bakımından en önemli rol ortaöğretime düşmektedir. Türk eğitim sisteminde ortaöğretime, temel eğitimi bitiren nüfusun iş yaşamına ve üniversiteye hazırlanması şeklinde tanımlanabilecek ikili bir işlev yüklenmiştir. Bu anlamda ortaöğretim, bir yandan üniversiteye gidecek milyonlarca genci cevapladıkları soru sayısına göre sıralayan bir sınava hazırlarken öte yandan ortaöğretimini bitirdikten sonra iş yaşamına atılacak gençlere istihdam imkanı verecek mesleki bilgi ve beceriler kazandırmak zorundadır (DPT, 2001b: 57). Bu bakımdan ortaöğretime, hem çok zor ve aynı zamanda çok kritik önem taşıyan bir rol yüklenmiştir.

Mesleki yönlendirme eksikliği, meslek eğitiminin toplumda yeterince tanınmaması ve itibar görmemesi, bu yönde uygulanan politikaların eksiklikleri sonucu ortaöğretimden mezun olanların tamamına yakını üniversiteye gitmek istemektedir. Oysa yüksek öğretimin mevcut kapasitesi orta öğretimden mezun olanların sadece %30’unu almaya imkan tanımaktadır (DPT, 2001b:57).

Ortaöğretimin gençleri iş yaşamına hazırlama işlevinin istenilen kalite ve etkinlik düzeyine ulaşılabildiğini söylemek oldukça güçtür. Ortaöğretimin gençleri iş yaşamına hazırlama işlevinde yaşanan sıkıntılar yeni olmamakla birlikte son 10-15 yıldır daha açık ve ciddi düzeyde tartışılmaktadır. Bunun temel sebeplerinden birisi, dünyanın kaçınılmaz biçimde bütünleşme sürecine girmesi, başta iletişim ve ulaşım olmak üzere her alanda sağlanan hızlı teknolojik yenilikler ve bütün bunların sonucu olarak ulusal ve uluslararası pazarların nitelikli insan gücüne daha fazla ihtiyaç duyması ve insan gücü profilinin değişmesidir. Ulusal ve işletmeler arası ilişkilerin çok arttığı dünya piyasasında ülkeler, sadece ulusal pazarda değil uluslararası pazarda da rekabet edecek insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu ise “Nitelikli İnsan Gücü” kavramını değiştirmiş, yeni boyutlar kazandırmıştır. Ülkeler, eğitim sistemlerini oluştururken artık daha evrensel düşünmek, küreselleşen dünya pazarlarında rekabet edebilecek nitelikte insanları yetiştirmek zorundadırlar. Gerek ulusal ve gerekse uluslararası pazarlarda rekabet etmek zorunda olan ve bu zorunluluğu ağır bir biçimde hisseden iş yaşamı, eğitim kesimini sorgulamakta ve ihtiyaçlarına daha fazla duyarlı olmaya zorlamaktadır. Bugün eğitim kurumlarının, ekonomik ihtiyaçlarını dikkate alarak nitelikli işgücü yetiştirmede başarılı olduklarını söylemek oldukça güçtür. Bunun temel sebebi,

istihdam ile eğitim arasında işlevsel bir ilişkinin kurulmasında halen ciddi engellerin bulunmasıdır (DPT, 2001b: 57-58).

Eğitim sistemi ile istihdam arasındaki etkileşimin olumlu sonuçlar verecek şekilde güçlendirilmesinde üç önemli sorun bulunmaktadır (DPT, 2001b:58):

- Birincisi; mesleki eğitim dahil olmak üzere, eğitim sisteminin işgücü piyasasının taleplerine yeterli duyarlılığı göstermeyen statik yapısı
- İkincisi; işgücünün sahip olması gereken niteliklerin iş yaşamınca hazırlanacak meslek standartları ile eğitim programlarına hızla ve sürekli aktarılamaması ve bu sebeple eğitimin iş yaşamının ihtiyaçlarına gerektiği biçimde duyarlılık gösterememesi
- Üçüncüsü; eğitim sürecinde edinilen bilgi ve becerilerin iş yaşamınca kabul ve saygı gören bir sınav ve belgelendirme sistemi ile desteklenememesidir.

Bu engeller ortadan kaldırılmadığı sürece ülkemizde hâlihazırda olduğu gibi eğitilmiş ancak iş yaşamının ihtiyaçlarını karşılayamayan işgücünün oranı her geçen gün artacaktır.

Eğitim konusundaki arayışlar bütün dünyada devam etmektedir. Henüz dünyanın hiç bir ülkesinde ideal eğitim sistemi oluşturulamamış olmakla birlikte, başarılı bir eğitim sisteminin üç temel faktöre bağlı olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bunlar (DPT, 2001b: 58):

- Güçlü bir eğitim temeli
- Eğitim önceliklerinin gerçek ekonomik taleplerden kaynaklanması
- Devlet-işçi-işveren kesimlerinin işbirliği, performans ve etkinliğinin artırılması

şeklinde özetlenebilir.

İş yaşamının işgücü talebinin tam, gerçekçi ve güvenilir biçimde tespit edilememesi, eğitim arzının tahminlere dayalı olarak yapılması sonucunu doğurmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, belli mesleklerde eleman yetiştirmek amacıyla önemli bir eğitim kapasitesi yaratmıştır. Ancak bu kapasite ülkenin işgücü ihtiyacı ile tam olarak örtüşmemektedir. İhtiyaca göre öğrenci yetiştirmek yerine, mevcut kapasiteleri kullanma politikası sonucu, mezun olanların büyük bir bölümü eğitim gördükleri alanda iş bulamamaktadır. METARGEM tarafından yapılan bir araştırma, endüstriyel mesleki teknik eğitim kurumlarından mezun olanlardan istihdam imkânı bulanların %48'inin aldıkları eğitim ile ilgisi olmayan işlerde çalıştıklarını ortaya koymuştur (METARGEM, 1997: 57). Bir yandan mezun olan gençler eğitim aldıkları alanlarda istihdam imkânı bulamazken öte yandan bazı alanlarda kalifiye işgücü ihtiyacı had safhadadır. Bu ise eğitim arzının, işgücü talepleri ile örtüşmemesinin doğal ancak çok tehlikeli bir sonucudur.

Bugün ülkemizde başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere çeşitli kamu ve özel kuruluşlar eğitim arz etmektedirler. Ancak verilen eğitim kalite ve etkinlik

bakımından işgücü piyasasının ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Bunun sonucu olarak, işgücü piyasasında bir yandan niteliksiz işgücü artarken, öte yandan ekonominin ve süratle gelişen teknolojinin gerektirdiği nitelikli işgücü talepleri karşılanamamaktadır.

Eğitim düzeyinin düşüklüğü, işgücü verimliliğini azaltmanın yanında; işsizliği de ciddi bir sorun haline getirmektedir. Ancak, işsizliğin tek nedeninin eğitim düzeyinin düşüklüğü olduğunu söylemek mümkün değildir. Böyle bir varsayım, özellikle kentlerde yoğunlaşan eğitilmiş genç işsizliğini açıklamaya yetmemektedir.

3. 1. Araştırmanın Önemi

Bilgi ve teknolojinin her alana girmesiyle birlikte istihdam alanında yapısal dönüşümler görülmeye başlanmıştır. İşgücüne bilgi ve beceri kazandırılmasında önemli bir role sahip olan eğitimin ekonomik gelişmelere katkısı son derece önemlidir. Sanayi ve hizmet sektörleri üretiminde gerekli olan ileri teknolojinin kullanımında yeterli sayıda eğitilmiş işgücüne sahip olmama gelişmekte olan ülkelerin önemli eksikliklerindedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'deki mevcut işgücünün, istihdam edilenlerin ve iş arayanların eğitim seviyelerinin ayrıntılı olarak tespit etmesi, bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

3. 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'deki mevcut işgücünün, istihdam edilenlerin ve iş arayanların eğitim seviyelerini belirlemektir. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkiye'deki işgücünün eğitim seviyesi nasıldır?
2. Türkiye'de istihdam edilen işgücünün eğitim seviyesi nasıldır?
3. Türkiye'de işsiz durumda olan işgücünün eğitim seviyesi nasıldır?
4. Türkiye'de eğitim seviyesine göre en fazla istihdam imkânı bulan kesim hangisidir?
5. Türkiye'de eğitim seviyesine göre en fazla işsiz kalan kesim hangisidir?

3. 4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, istatistiksel veriler nicel araştırma yöntemine göre derlenmiştir. Verilerin derlenmesinde aşağıdaki formüller kullanılmıştır. Formüllerdeki rakamlar tablolardaki sütunları temsil etmektedir.

✓ Yıllara göre;

$$\text{İstihdam Edilenlerin Eğitim Düzeyi Oranı} = 1/4 * 100$$

$$\text{İşsizlerin Eğitim Düzeyi Oranı} = 2/5 * 100$$

$$\text{İşgücünün Eğitim Düzeyi Oranı} = 3/6 * 100$$

✓ 1990-2001 dönemi için geneline göre;

$$\text{Eğitim Durumuna Göre İstihdam İmkani Oranı} = \frac{\sum 1}{\sum 3} * 100$$

$$\text{Eğitim Durumuna Göre İşsiz Kalma Oranı} = \frac{\sum 2}{\sum 3} * 100$$

$$\text{İstihdam Edilenlerin Eğitim Düzeyi Oranı} = \frac{\sum 1}{\sum 4} * 100$$

$$\text{İşsizlerin Eğitim Düzeyi Oranı} = \frac{\sum 2}{\sum 5} * 100$$

$$\text{İşgünün Eğitim Düzeyi Oranı} = \frac{\sum 3}{\sum 6} * 100$$

3. 5. Bulgular ve Yorum

Türkiye genelindeki okuryazar olmayan işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve okuryazar olmayan işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Türkiye’de okuryazar olmayanların işgücü- istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)*

Yıllar	Okuryazar Olmayan			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	2.851	132	2.983	18.538	1.611	20.149	15,4	8,2	14,8
1991	2.834	90	2.924	19.287	1.722	21.009	14,7	5,2	13,9
1992	2.526	77	2.603	19.460	1.805	21.265	13,0	4,3	12,2
1993	1.854	64	1.918	18.501	1.815	20.316	10,0	3,5	9,4
1994	2.147	71	2.218	20.007	1.870	21.877	10,7	3,8	10,1
1995	2.092	61	2.153	20.586	1.699	22.285	10,2	3,6	9,7
1996	2.125	46	2.171	21.195	1.504	22.699	10,0	3,1	9,6
1997	1.957	33	1.990	21.203	1.552	22.755	9,2	2,1	8,7
1998	1.925	43	1.968	21.778	1.606	23.384	8,8	2,7	8,4
1999	1.961	45	2.006	22.048	1.829	23.877	8,9	2,5	8,4
2000	1.917	68	1.985	21.582	1.495	23.077	8,9	4,5	8,6
2001	1.900	60	1.960	21.526	1.966	23.492	8,8	3,1	8,3

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, Türkiye’deki okuryazar olmayan işgücü istihdamı 1990 yılında 2.851.000 kişi iken, 1995 yılında 2.092.000 kişiye ve 2001 yılında 1.900.000 kişiye gerilediği görülmektedir. Toplam istihdam içinde okuryazar olmayanların oranı 1990 yılında %15,4 iken, 1995 yılında %10,2’ye ve 2001

yılında %8,8'e gerilemiştir. Türkiye'deki okuryazar olmayan işgücü işsizliği 1990 yılında 132.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %53,8 azalarak 61.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %1,6 azalarak 60.000 kişiye gerilemiştir. Toplam işsizler içinde okuryazar olmayanların oranı 1990 yılında %8,2 iken, 1995 yılında %3,6'ya ve 2001 yılında %3,1'e gerilemiştir. Türkiye'deki okuryazar olmayan toplam işgücü 1990 yılında 2.983.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %27,8 azalarak 2.153.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %9,0 azalarak 1.960.000 kişiye gerilemiştir. Toplam işgücü içinde okuryazar olmayan işgücünün oranı 1990 yılında %14,8 iken, 1995 yılında %9,7'ye ve 2001 yılında %8,3'e gerilemiştir.

Türkiye genelindeki okuryazar olup okul bitiremeyen işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve okuryazar olup okul bitiremeyen işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de okuryazar olup okul bitiremeyenlerin işgücü- istihdam- işsizlik durumu (15+yaş)

Yıllar	Okuryazar Olup Okul Bitiremeyenler			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	1.416	72	1.488	18.538	1.611	20.149	7,6	4,5	7,4
1991	1.307	64	1.371	19.287	1.722	21.009	6,8	3,7	6,5
1992	1.263	77	1.340	19.460	1.805	21.265	6,5	4,3	6,3
1993	1.108	66	1.174	18.501	1.815	20.316	6,0	3,6	5,8
1994	1.159	75	1.234	20.007	1.870	21.877	5,8	4,0	5,6
1995	1.050	46	1.096	20.586	1.699	22.285	5,1	2,7	4,9
1996	903	31	934	21.195	1.504	22.699	4,3	2,1	4,1
1997	728	25	753	21.203	1.552	22.755	3,4	1,6	3,3
1998	702	35	737	21.778	1.606	23.384	3,2	2,2	3,2
1999	764	34	798	22.048	1.829	23.877	3,5	1,9	3,3
2000	707	42	749	21.582	1.495	23.077	3,3	2,8	3,2
2001	748	46	794	21.526	1.966	23.492	3,5	2,3	3,4

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki okuryazar olup okul bitiremeyen işgücü istihdamı 1990 yılında 1.416.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %25,8 azalarak 1.050.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %28,8 azalarak 748.000 kişiye gerilediği görülmektedir. Toplam istihdam içinde okuryazar olup okul bitiremeyenlerin oranı 1990 yılında %7,6 iken, 1995 yılında %5,1'e ve 2001 yılında %3,5'e gerilemiştir. Türkiye'deki okuryazar olup okul

bitiremeyen işgücü işsizliği 1990 yılında 72.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %36,1 azalarak 46.000 kişiye gerilemiş, 2001 yılında 1995 yılına oranla bir değişiklik olmamıştır. Toplam işsizler içinde okuryazar olup okul bitiremeyenlerin oranı 1990 yılında %4,5 iken, 1995 yılında %2,7'ye ve 2001 yılında %2,3'e gerilemiştir. Türkiye'deki okuryazar olup okul bitiremeyen toplam işgücü 1990 yılında 1.448.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %24,3 azalarak 1.096.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %27,6 azalarak 794.000 kişiye gerilemiştir. Toplam işgücü içinde okuryazar olup okul bitiremeyen işgücünün oranı 1990 yılında %7,4 iken, 1995 yılında %4,9'a ve 2001 yılında %3,4'e gerilemiştir.

Türkiye genelindeki ilkokul mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve ilkokul mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. *Türkiye'de ilkokul mezunları işgücü- istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)*

Yıllar	İlkokul Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	10.178	804	10.912	18.538	1.611	20.149	54,9	49,9	54,2
1991	10.955	912	11.867	19.287	1.722	21.009	56,8	53,0	56,5
1992	10.987	923	11.910	19.460	1.805	21.265	54,5	51,1	56,0
1993	10.686	937	11.623	18.501	1.815	20.316	57,8	51,6	57,2
1994	11.478	912	12.390	20.007	1.870	21.877	57,4	48,8	56,6
1995	11.424	794	12.218	20.586	1.699	22.285	55,5	46,7	54,8
1996	11.803	654	12.457	21.195	1.504	22.699	55,7	43,5	54,9
1997	11.860	620	12.480	21.203	1.552	22.755	55,9	39,9	54,8
1998	11.973	626	12.599	21.778	1.606	23.384	55,0	39,0	53,9
1999	11.936	791	12.727	22.048	1.829	23.877	54,1	43,2	53,3
2000	11.384	632	12.466	21.582	1.495	23.077	52,7	42,3	54,0
2001	11.201	899	12.100	21.526	1.966	23.492	52,0	45,7	51,5

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki ilkokul mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 10.178.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %12,2 artarak 11.424.000 kişiye yükselmiş, 2001 yılında 1995 yılına oranla yaklaşık olarak %2 azalarak 11.201.000 kişiye gerilediği görülmektedir. Toplam istihdam içinde ilkokul mezunlarının oranı 1990 yılında %54,9 iken, 1995 yılında %55,5'e yükselmiş, 2001 yılında %52'e gerilemiştir. Türkiye'deki ilkokul mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 804.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla

%1,2 azalarak 794.000 kişiye düşmüş, 2001 yılında 1995 yılına oranla %13,2 artarak 899.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işsizler içinde ilkökul mezunlarının oranı 1990 yılında %49,9 iken, 1995 yılında %46,7'ye ve 2001 yılında %45,7'ye gerilemiştir. Türkiye'deki ilkökul mezunu toplam işgücü 1990 yılında 10.912.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %12 artarak 12.218.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %1,0 azalarak 12.100.000 kişiye gerilemiştir. Toplam işgücü içinde ilkökul mezunlarının oranı 1990 yılında %54,2 iken, 1995 yılında %54,8'e yükselmiş, 2001 yılında ise %51,5'e gerilemiştir.

Türkiye genelindeki ortaokul mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve ortaokul mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Türkiye'de ortaokul mezunlarının işgücü- istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)

Yıllar	Ortaokul Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	1.288	179	1.467	18.538	1.611	20.149	6,9	11,1	7,3
1991	1.310	206	1.516	19.287	1.722	21.009	6,8	12,0	7,2
1992	1.418	198	1.616	19.460	1.805	21.265	7,3	11,0	7,6
1993	1.415	208	1.623	18.501	1.815	20.316	7,6	11,5	8,0
1994	1.512	225	1.737	20.007	1.870	21.877	7,6	12,0	7,9
1995	1.824	223	2.047	20.586	1.699	22.285	8,9	13,1	9,2
1996	1.862	183	2.045	21.195	1.504	22.699	8,8	12,2	9,0
1997	1.958	216	2.174	21.203	1.552	22.755	9,2	13,9	9,6
1998	2.159	207	2.366	21.778	1.606	23.384	9,9	12,9	10,1
1999	2.204	229	2.433	22.048	1.829	23.877	10,0	12,5	10,2
2000	2.049	179	2.198	21.582	1.495	23.077	9,5	12,0	9,5
2001	2.093	242	2.335	21.526	1.966	23.492	9,7	12,3	9,9

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki ortaokul mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 1.288.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %41,6 artarak 1.824.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %14,7 artarak 2.093.000 kişiye yükseldiği görülmektedir. Toplam istihdam içinde ortaokul mezunlarının oranı 1990 yılında %6,9 iken, 1995 yılında %8,9'a ve 2001 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Türkiye'deki ortaokul mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 179.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %24,6 artarak 223.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %8,5 artarak 242.000 kişiye yükselmiştir. Toplam

işsizler içinde ortaokul mezunlarının oranı 1990 yılında %11,1 iken, 1995 yılında %13,1'e yükselmiş, 2001 yılında %12,3'e gerilemiştir. Türkiye'deki ilkökul mezunu toplam işgücü 1990 yılında 1.467.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %39,5 artarak 2.047.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %14,1 artarak 2.335.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işgücü içinde ilkökul mezunlarının oranı 1990 yılında %7,3 iken, 1995 yılında %9,2'ye ve 2001 yılında %9,9'a yükselmiştir.

Türkiye genelindeki ortaokul dengi meslek okulları mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve ortaokul mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Türkiye'de ortaokul dengi meslek okulları mezunlarının işgücü-istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)

Yıllar	Orta Dengi Meslek Okul Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	89	13	102	18.538	1.611	20.149	0,5	0,8	0,5
1991	77	11	88	19.287	1.722	21.009	0,4	0,6	0,4
1992	88	11	99	19.460	1.805	21.265	0,5	0,6	0,5
1993	87	11	98	18.501	1.815	20.316	0,5	0,6	0,5
1994	79	15	94	20.007	1.870	21.877	0,4	0,8	0,4
1995	86	13	99	20.586	1.699	22.285	0,4	0,8	0,4
1996	57	5	62	21.195	1.504	22.699	0,3	0,3	0,3
1997	50	9	59	21.203	1.552	22.755	0,2	0,6	0,3
1998	47	5	52	21.778	1.606	23.384	0,2	0,3	0,2
1999	70	12	82	22.048	1.829	23.877	0,3	0,7	0,3
2000	64	7	71	21.582	1.495	23.077	0,3	0,5	0,3
2001	33	4	37	21.526	1.966	23.492	0,2	0,2	0,2

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki ortaokul dengi meslek okulları mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 89.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %3,4 azalarak 86.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %61,6 azalarak 33.000 kişiye gerilediği görülmektedir. Toplam istihdam içinde ortaokul dengi meslek okulları mezunlarının oranı 1990 yılında %0,5 iken, 1995 yılında %0,4'e ve 2001 yılında %0,2'ye gerilemiştir. Türkiye'deki ortaokul dengi meslek okulları mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 13.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla bir değişiklik olmamış, 2001 yılında ise 1995 yılına oranla %117,3 azalarak 4.000 kişiye düşmüştür. Toplam işsizler içinde ortaokul

dengi meslek okulları mezunlarının oranı 1990 ve 1995 yıllarında %0,8 düzeyindeyken, 2001 yılında %0,2'ye gerilemiştir. Türkiye'deki ortaokul dengi meslek okulları mezunu toplam işgücü 1990 yılında 102.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %2,9 azalarak 99.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %62,6 azalarak 37.000 kişiye düşmüştür. Toplam işgücü içinde ortaokul dengi meslek okulları mezunlarının oranı 1990 yılında %0,5 iken, 1995 yılında %0,4'e ve 2001 yılında ise %0,2'ye gerilemiştir.

Türkiye genelindeki lise mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve lise mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Türkiye'de lise mezunlarının işgücü- istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)

Yıllar	Lise Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	1.138	254	1.392	18.538	1.611	20.149	6,1	15,8	6,9
1991	1.268	258	1.526	19.287	1.722	21.009	6,6	15,0	7,3
1992	1.481	316	1.797	19.460	1.805	21.265	7,6	17,5	8,5
1993	1.673	347	2.020	18.501	1.815	20.316	9,0	19,1	9,9
1994	1.803	365	2.168	20.007	1.870	21.877	9,0	19,5	9,9
1995	2.067	350	2.417	20.586	1.699	22.285	10,0	20,6	10,8
1996	2.161	353	2.514	21.195	1.504	22.699	10,2	23,5	11,1
1997	2.103	373	2.476	21.203	1.552	22.755	9,9	24,0	10,9
1998	2.405	401	2.806	21.778	1.606	23.384	11,0	25,0	12,0
1999	2.335	409	2.744	22.048	1.829	23.877	10,6	22,4	11,5
2000	2.332	273	2.605	21.582	1.495	23.077	10,8	18,3	11,3
2001	2.185	337	2.522	21.526	1.966	23.492	10,2	17,1	10,7

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki lise mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 1.138.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %81,6 artarak 2.067.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %5,7 artarak 2.185.000 kişiye yükseldiği görülmektedir. Toplam istihdam içinde lise mezunlarının oranı 1990 yılında %6,1 iken, 1995 yılında %10'a ve 2001 yılında %10,2'ye yükselmiştir. Türkiye'deki lise mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 254.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %37,8 artarak 350.000 kişiye yükselmiş, 2001 yılında 1995 yılına oranla %3,7 azalarak 337.000 kişiye gerilemiştir. Toplam işsizler içinde lise mezunlarının oranı 1990 yılında %15,8 iken, 1995 yılında %20,6'ya yükselmiş ve 2001 yılında %17,1'e gerilemiştir.

Türkiye'deki lise mezunu toplam işgücü 1990 yılında 1.392.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %73,6 artarak 2.417.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %4,3 artarak 2.522.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işgücü içinde lise mezunlarının oranı 1990 yılında %6,9 iken, 1995 yılında %10,8'e yükselmiş, 2001 yılında ise %10,7'ye gerilemiştir.

Türkiye genelindeki lise dengi meslek okulları mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve lise dengi meslek okulları mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. *Türkiye'de lise dengi meslek okulları mezunlarının işgücü- istihdam- işsizlik durumu (15+yaş)*

Yıllar	Lise Dengi Meslek Okul Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	594	85	679	18.538	1.611	20.149	3,2	5,3	3,4
1991	539	100	639	19.287	1.722	21.009	2,8	5,8	3,0
1992	620	104	724	19.460	1.805	21.265	3,2	5,8	3,4
1993	547	81	628	18.501	1.815	20.316	3,0	4,5	3,1
1994	590	105	695	20.007	1.870	21.877	2,9	5,6	3,2
1995	722	125	847	20.586	1.699	22.285	3,5	7,4	3,8
1996	837	129	966	21.195	1.504	22.699	3,9	8,6	4,3
1997	970	164	1.134	21.203	1.552	22.755	4,6	10,6	5,0
1998	936	140	1.076	21.778	1.606	23.384	4,3	8,7	4,6
1999	1.017	157	1.174	22.048	1.829	23.877	4,6	8,6	4,9
2000	1.233	151	1.384	21.582	1.495	23.077	5,7	10,1	6,0
2001	1.415	214	1.629	21.526	1.966	23.492	6,6	10,9	6,9

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki lise dengi meslek okullar mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 594.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %21,5 artarak 722.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %96 artarak 1.415.000 kişiye yükseldiği görülmektedir. Toplam istihdam içinde lise dengi meslek okul mezunlarının oranı 1990 yılında %3,2 iken, 1995 yılında %3,5'e ve 2001 yılında %6,6'ya yükselmiştir. Türkiye'deki lise dengi meslek okullar mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 85.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %47,1 artarak 125.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %71,2 artarak 214.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işsizler içinde lise dengi meslek okul mezunlarının oranı 1990 yılında %5,3 iken, 1995 yılında %7,4'e ve 2001 yılında %10,9'a yükselmiştir. Türkiye'deki lise dengi meslek

okullar mezunu toplam işgücü 1990 yılında 679.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %24,7 artarak 847.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %92,3 artarak 1.629.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işgücü içinde lise dengi meslek okullar mezunlarının oranı 1990 yılında %3,4 iken, 1995 yılında %3,8'e ve 2001 yılında ise %6,9'a yükselmiştir.

Türkiye genelindeki fakülte veya yüksekokul mezunu işgücü, istihdam ve işsizlik verileri ve fakülte veya yüksekokul mezunu işgücünün toplam işgücü, istihdam ve işsizlik içindeki oranları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Türkiye'de fakülte/ yüksekokul mezunlarının işgücü- istihdam-işsizlik durumu (15+yaş)

Yıllar	Fakülte/Yüksekokul Mezunları			Toplam			İstihdam-İşsizlik-İşgücü Oranları		
	1 İstihdam (x1000 Kişi)	2 İşsizler (x1000 Kişi)	3 İşgücü (x1000 Kişi)	4 İstihdam (x1000 Kişi)	5 İşsizler (x1000 Kişi)	6 İşgücü (x1000 Kişi)	1/4 Yüzde (%)	2/5 Yüzde (%)	3/6 Yüzde (%)
1999	988	73	1.061	18.538	1.611	20.149	5,3	4,5	5,3
1991	1.000	83	1.083	19.287	1.722	21.009	5,2	4,8	5,2
1992	1.078	99	1.177	19.460	1.805	21.265	5,5	5,5	5,5
1993	1.133	102	1.235	18.501	1.815	20.316	6,1	5,6	6,1
1994	1.239	104	1.343	20.007	1.870	21.877	6,2	5,6	6,1
1995	1.323	90	1.413	20.586	1.699	22.285	6,4	5,3	6,3
1996	1.448	103	1.551	21.195	1.504	22.699	6,8	6,8	6,8
1997	1.579	115	1.694	21.203	1.552	22.755	7,4	7,4	7,4
1998	1.633	151	1.784	21.778	1.606	23.384	7,5	9,4	7,6
1999	1.764	155	1.919	22.048	1.829	23.877	8,0	8,5	8,0
2000	1.869	143	2.012	21.582	1.495	23.077	8,7	9,6	8,7
2001	1.951	164	2.115	21.526	1.966	23.492	9,1	8,3	9,0

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, Eğitim Durumlarına Göre İstihdam ve İşsizlik.

Tablo 8'deki veriler incelendiğinde, Türkiye'deki fakülte veya yüksekokul mezunu işgücü istihdamı 1990 yılında 988.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %33,9 artarak 1.323.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %47,5 artarak 1.951.000 kişiye yükseldiği görülmektedir. Toplam istihdam içinde yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranı 1990 yılında %5,3 iken, 1995 yılında %6,4'e ve 2001 yılında %9,1'e yükselmiştir. Türkiye'deki fakülte veya yüksekokul okullar mezunu işgücü işsizliği 1990 yılında 73.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %23,3 artarak 90.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %82,2 artarak 164.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işsizler içinde fakülte veya yüksekokul mezunlarının oranı 1990 yılında %4,5 iken, 1995 yılında %5,3'e ve 2001 yılında %8,3'e yükselmiştir. Türkiye'deki fakülte veya yüksekokul

okullar mezunu toplam işgücü 1990 yılında 1.061.000 kişi iken, 1995 yılında 1990 yılına oranla %33,2 artarak 1.413.000 kişiye ve 2001 yılında 1995 yılına oranla %52,5 artarak 2.155.000 kişiye yükselmiştir. Toplam işgücü içinde fakülte veya yüksekokul okullar mezunlarının oranı 1990 yılında %5,3 iken, 1995 yılında %6,3'e ve 2001 yılında ise %9,0'a yükselmiştir.

Yukarıda verilen tablolardaki veriler derlendiğinde, 1990-2001 döneminde eğitim seviyelerine göre Türkiye'deki işgücünün, istihdam edilenlerin ve işsizlerin durumları hakkında aşağıdaki genel sonuçlar tespit edilmiştir:

- Eğitim durumuna göre istihdam imkânı bulma oranları incelendiğinde; okuryazar olmayan işgücünün %92'sinin, okuryazar olup okul bitiremeyen işgücünün %95'inin, ilkokul mezunu işgücünün %93'ünün, ortaokul mezunu işgücünün %90'ının, ortaokul dengi meslek okulları mezunu işgücünün %88'inin, lise mezunu işgücünün %85'inin, lise dengi meslek okul işgücünün %87'sinin ve fakülte veya yüksekokul mezunu işgücünün %92'sinin herhangi bir işte çalıştığı tespit edilmiştir. Bu veriler, eğitim durumuna göre en fazla istihdam imkânı bulan kesimin okuryazar olup okul bitiremeyenler olduğunu göstermektedir.
- Eğitim durumlarına göre işsiz kalma oranları incelendiğinde; okuryazar olmayan işgücünün %8'inin, okuryazar olup okul bitiremeyen işgücünün %5'inin, ilkokul mezunu işgücünün %7'sinin, ortaokul mezunu işgücünün %10'unun, ortaokul dengi meslek okulları mezunu işgücünün %12'sinin, lise mezunu işgücünün %15'inin, lise dengi meslek okul mezunu işgücünün %13'ünün ve fakülte veya yüksekokul mezunu işgücünün %8'inin işsiz olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, eğitim durumuna göre en fazla işsiz lise mezunları olduğunu göstermektedir.
- İstihdam edilen işgücünün eğitim durumları incelendiğinde; %10,6 okuryazar olmayan, %4,8'inin okuryazar olup okul bitiremeyen, %55,3'ünün ilkokul mezunu, %8,6'sının ortaokul mezunu, %0,3'ünün ortaokul dengi meslek okulları mezunu, %9,3'ünün lise mezunu, %4,1'inin lise dengi meslek okul mezunu ve %6,9'unun fakülte veya yüksekokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, çalışan kesimin büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu göstermektedir.
- İşsiz durumda olan işgücünün eğitim durumları incelendiğinde; %3,9'ünün okuryazar olmayan, %3,0'ünün okuryazar olup okul bitiremeyen, %46,4'ünün ilkokul mezunu, %12,2'sinin ortaokul mezunu, %0,6'sının ortaokul dengi meslek okulları mezunu, %19,7'sinin lise mezunu, %7,6'sının lise dengi meslek okul mezunu ve %6,7'sinin fakülte veya yüksekokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, işsizlerin büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu göstermektedir.
- İşgücünün eğitim durumu incelendiğinde; %10,1'inin okuryazar olmayan, %4,7'sinin okuryazar olup okul bitiremeyen, %54,7'sinin ilkokul mezunu,

%8,8'inin ortaokul mezunu, %0,4'ünün ortaokul dengi meslek okulları mezunu, %10,1'inin lise mezunu, %4,3'ünün lise dengi meslek okul mezunu ve %8,9'unun fakülte veya yüksekokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, Türkiye'deki işgücünün büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'deki işsizlik verileri, genç işsizliğin ciddi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitimli gençlerde görülen bu yüksek işsizlik oranı, ülkenin geleceği bakımından ciddi bir tehlikenin işareti olarak kabul edilmelidir. Mesleki eğitime verilen öneme rağmen, lise eğitimine yönelik talep devam etmektedir. Yüksek öğretim kontenjanlarındaki sınırlılık ise, lise mezunu gençlerin, hiçbir mesleki altyapıya sahip olmaksızın emek piyasasına akmasına ve ciddi bir işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır. Türkiye genelinde yüksek düzeyde olan genç işsizliğini, yürürlükte olan eğitim politikalarından bağımsız olarak ele almak mümkün değildir. Toplam işsizler içinde en büyük pay ilkokul/ilköğretim mezunlarında olmasına rağmen, lise mezunlarının oranı da oldukça yüksektir. Bu durumda ortaöğretimin istihdama hazırlama işlevinin yeniden incelenmesi, alınması gereken önlemlerin acilen planlanması ve hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de istihdam yaratacak yatırımların kapasitesinin işgücü arzındaki artışı karşılamaya yetecek düzeyde olmadığı, alınan eğitiminin istihdam edilmeye yetmediği vb. hususların varlığı bir gerçektir. Bu durumda Türkiye, bir yandan gençlerine daha fazla eğitim imkanı sağlayarak onları en az lise mezunu düzeyine getirmeye çalışırken diğer taraftan mevcut işgücünün mesleki niteliklerini geliştirmek zorundadır.

Türkiye'de eğitimli kesimdeki işsizlik oranının eğitimsizlere göre daha yüksek olması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Ancak, bu sorun sadece eğitimle çözülecek gibi görülmemektedir. İstihdam fırsatları dikkate alınmadan açılan programlardan mezun olan gençlerin işsiz kalması doğaldır ve bu tür sorunlardan eğitim sistemi sorumlu tutulabilir. Fakat iş dünyasının büyük bir çoğunluğunda nitelikli eleman çalıştırma eğiliminin yüksek olmadığı da bir gerçektir. Niteliksiz işgücü ve düşük ücretin yüksek maliyet anlamına geldiği gerçeği iş dünyasınca daha iyi anlaşıldığı takdirde, eğitimin yarattığı ekonomik fayda büyüyecek ve eğitimli bireylerin işsizlik oranları azalacaktır.

Türkiye'de eğitim-istihdam ilişkilerinin sadece mesleki ve teknik öğretimle ilgili bir konu olarak ele alınması, sözü edilen ilişkilerin sağlıklı gelişmesinin önündeki engellerden biridir. Birçok Avrupa ülkesi okul-iş hayatı ilişkilerinin güçlendirilmesi için ilkokul düzeyinde bir yapı oluşturma çabası içerisine girmişlerdir. Bu amaçla projeler hazırlanmakta, öğrenciler daha küçük yaşlarda işletmelere götürülerek iş hayatı ile tanıştırılmaktadırlar. Böylece okul

hayatın bir parçası haline getirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye’de ise okul, öğrenciyi hayata hazırlama işlevini üstlenmiş görünmektedir. Ancak, bu yaklaşım, okulu hayattan koparıp ayrı bir dünya oluşturacak düzeye gelmiştir. Türkiye’de mesleki ve teknik öğretim kurumları iş hayatından ne kadar kopuksa, genel eğitim kurumları da hayattan o kadar kopuktur. Bu yapının değiştirilmesine, her tür ve kademedeki eğitim ile iş hayatı arasında ilişkilerin kurulup güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bunun sağlanmasıyla, eğitim-istihdam ilişkilerinde gözlenen aksaklıkların büyük bölümünün çözüleceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Bircan İ. (1979) Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Ekonomik Politikası, DPT Yayınları, Ankara.
- DPT. (2001) Sekizinci BYKP Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara.
- DPT.(1995) Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), DPT Yayınları, Ankara.
- DPT.(2000) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), DPT Yayınları, Ankara.
- DPT.(2001) Sekizinci BYKP Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara.
- Güvenen, O. (2000) Turkey’s Medium and Long Term Strategic Objectives, Perceptions, Cilt: 4, Sayı: TR 15/9, s. 5-20.
- İçli, G. (2001) Eğitim, İstihdam ve Teknoloji, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 9, s. 65-71.
- Linsu, K. (1997) Imitation to Innovation: The Dynamics of Korea’s Technological Learning, Harvard Business School Press, MA 02163, Boston, USA.
- McMahon, W. (2000) Education and Development: Measuring the Social Benefits, The Clarendon Press, Oxford.
- METARGEM. (1997) Endüstri Meslek Lisesi Mezunlarını İzleme Araştırması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Psacharopoulos, G.. (2000) The Appraisal of Investment in Educational Facilities, OECD Publications–75775, Paris, France.
- TÜİK. (1990-2001) Eğitim durumlarına göre işsizler/ istihdam edilenler 15+ yaş/ toplam, http://www.tuik.gov.tr/Gosterge_ (Erişim: 20 Mart 2006)
- Türkmen, F. (1999) A Comprehensive Study on Education, DPT Yayınları, Ankara.
- Türkmen, F. (2002) Eğitimin Ekonomik Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkilerinin Araştırılması, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.